

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

48

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

BRNO 2007

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balázs Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Blanka Veselá

Technická redakce
Technical Editors

Dana Gregorová

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

48, 2007

90270/09

Obrázek na obálce
Cover illustration

Jeskyně Býčí skála. Geometrický vzorec, datovaný do eneolitu.
Býčí skála Cave. A geometric pattern dated to the Aeneolithic.

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

Copyright © 2007 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Kniha byla vydána s přispěním Akademie věd ČR

Tisk/Print Bekros

Pokyny pro autory na internetové stránce
Instructions to authors on internet pages

<http://www.iabrno.cz>

Resumé

Opava (Kat. Opava-Předměstí, Bez. Opava). Krnovská Strasse, Nr. 23. Mittelalter-Neuzeit. Rettungsgrabung.

Opava (Kat. Opava-Předměstí, Bez. Opava). Krnovská Strasse, Nr. 42. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (k. ú. Opava-Předměstí, okr. Opava)

Krnovská a Kasárenská ulice, parcely č. 2952/1, 2956, 251/2.

Novověk. Město. Záchraný výzkum.

V měsících srpnu a září roku 2006 probíhal v Opavě na ulicích Krnovské a Kasárenské archeologický dohled (č. akce NPÚ Ostrava 41/06), vyvolaný rekonstrukcí vodovodu. Nálezová situace ve většině kontrolovaných výkopů byla obdobná. Registrován byl recentní zásyp, na několika místech se podařilo rozlišit povrch sprašového podloží. Pouze při vyústění ulice Kasárenské do ulice Krnovské bylo zaznamenáno nevýrazné novověké souvrství s pravěkou bází. Zjištěnou nálezovou situaci lze dát do souvislosti s rozsáhlým polykulturním sídlištěm, zaujímajícím okraj pravobřežní opavské říční terasy v prostoru Krnovské ulice a východního okraje historického jádra města.

Marek Kiecoň, Michal Zezula

Resumé

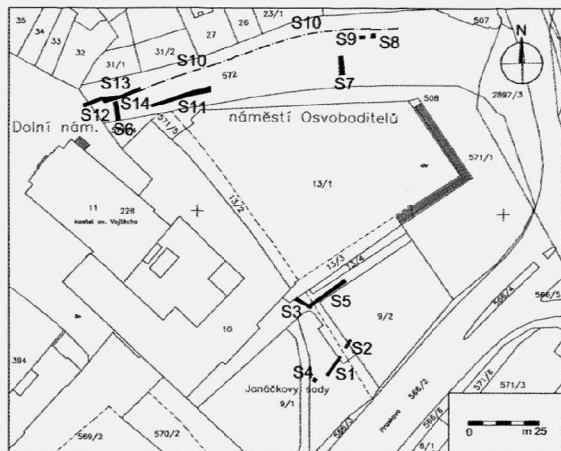
Opava (Bez. Opava). Krnovská Str. und Kasárenská Str. Parz. Nr. 2952/1, 2956, 251/2. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (k. ú. Opava-město, okr. Opava)

Náměstí Osvoboditelů – Janáčkovy sady, parcely č. 9/1, 9/2, 13/1, 13/3, 13/4, 571/1, 572. Středověk-novověk (13.-20. století). Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s celkovou rekonstrukcí povrchu náměstí Osvoboditelů a výstavbou nových inženýrských sítí a vodovodu byl v prostoru náměstí realizován rozsáhlý záchraný výzkum. Tomu předcházela nejprve předstíhový výzkum (NPÚ Ostrava, akce č. 35/05), jehož cílem bylo zjistit základní informace o charakteru archeologických terénů v daném prostoru (Zezula 2006, 267). V červenci – září roku 2006 již následoval vlastní záchraný výzkum spojený se stavebními pracemi (NPÚ Ostrava, akce č. 32/06). Souběžně probíhal také záchraný výzkum v trase rekonstruovaného vodovodu (NPÚ Ostrava, akce č. 61/06).

Zkoumaná plocha se nachází v severním a východním sousedství bývalé jezuitské koleje (dnes Zemský archiv) při kostele sv. Vojtěcha (obr. 114). V současné době (stav před plánovanou rekonstrukcí) se jedná částečně o prostor s parkovou úpravou (Janáčkovy sady), částečně o travnatou plochu s dominujícím pomníkem rudoarmějce a konečně o dlážděnou komunikaci s parkovištěm, propojující Dolní náměstí s ul. Nákladní. Před demolicí opavského opevnění v průběhu 19. století se však v těchto místech rozkládal od středověku postupně budovaný systém Ratibořské brány, sestávající z několika branských budov propojených opevněnými koridory, chráněnými od 17. století barokním bastionem. V S-J směru pak zájmovou plochou prochází zřejmě původní

Obr. 114. Opava, náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady. Lokalizace a celková situace výzkumu v katastrální mapě.

Opava, Platz náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady. Lage der Grabung im Katasterplan.

středověké městské opevnění s příkopem, prodávající patrně změny v souvislosti s výstavbou vévodského městského hradu na přelomu 14. a 15. století a doplněné v období novověku o sypané zemní valy a příkopy barokní bastionové fortifikace. V 19. a 20. století byl po demolici městské fortifikace tento prostor zčásti zastavěn, válkou poškozené objekty byly ale po roce 1945 zbořeny. Jedná se tedy o plochu, kde byly z archeologického hlediska očekávány nálezové situace související jak se středověkým osídlením městského příhradebního pásu (JV část zkolmané plochy), tak s komunikací vycházející z V rohu Dolního náměstí a procházející Ratibořskou bránou a v neposlední řadě pak i s relikty systému Ratibořské brány přílehlého pásu městského opevnění (stře-

Obr. 115. Opava, náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady. Zdivo fortifikačního systému Ratibořské brány a zásyp příkopu v sondě S8. Pohled od západu. Opava, Platz Osvoboditelů-Janáčkovy sady. Mauerwerk des Befestigungssystems des Ratiborer Tores und Verschüttung des Grabens in der Sondage S8. Blick vom Westen.

dověk – baroko) a jeho předpolí (příkop). Četné náleзовé situace, související se středověkým osídlením této části města, zde byly archeologicky evidovány již v minulosti (Šikulová 1968; 1971), poslední dílčí poznatky pak přinesla již zmiňovaná předstihová sondáž z roku 2005 (Zezula 2006).

Výše uvedená očekávání byla výzkumem v zásadě potvrzena. V prostoru Janáčkových sadů, který po vzniku jezuitské koleje v 17. století sloužil jako její zahrada a s výjimkou výstavby různých inženýrských sítí nebyl v minulosti výrazněji narušován zástavbou, se velmi dobře dochovaly archeologické terény s pravěkými a středověkými nálezy. Z hlediska předběžných očekávání je významné zejména zachycení reliktní středověké městské hradby a hrany opevňovacího příkopu (obr. 115). Hradební zeď je v těchto místech založena na povrchu starší středověké vrstvy (bez podpovrchové základové části) a bude otázkou vyhodnocení nálezů, zdali se jedná o vrstvu, která souvisí s osídlením města před jeho lokací, nebo byla hradba vystavěna teprve v odstupu několika desetiletí od založení města. Výkop středověkého

příkopu, jehož vnitřní hrana byla zachycena ve vzdálenosti cca 6 m od čela hradební zdi, byl veden rovněž do povrchu starší středověké vrstvy. Jeho zásyp pak vykazuje jednotný charakter (přemístěné povodňové hlíny) a souvisí buď s proměnami, které tento úsek městského opevnění prodělal v souvislosti s již zmiňovanou výstavbou městského hradu, nebo až s výstavbou barokní bastionové fortifikace.

V místech někdejšího barokního bastionu, chránícího systém Ratibořské brány, byly pod mocnou vrstvou přemístěných náplavových hlín, související s výstavbou barokních fortifikačních prvků nebo jejich zánikem, evidovány středověké situace včetně několika úrovní štětových úprav povrchu. Registrovány byly rovněž pozůstatky dřevěné cesty a vrstvy, která obsahovala velké fragmenty keramiky, popř. celé nádoby (rámcově datovatelné do 13.–14. století); jedná se pravděpodobně o komunikačně využívaný prostor vně městského opevňovacího příkopu, přičemž nelze vyloučit, že částečně rovněž mohl sloužit k deponování městského odpadu.

Obr. 116. Opava, náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady. Úsek vydrženého odvodňovacího koryta ze 13. století s patrnými fixačními kolíky a rozpěrami (sonda S13); ve dně patrný průběh dřevěného překrytí staršího koryta. Pohled od západu. Opava, Platz náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady str. Der Abschnitt einer Holz-Abwässerungsrinne aus dem 13. Jahrhundert mit sichtbaren Pflöcken und Spriessen (Sondage S 13). Im Boden ist die Holzabdeckung des älteren Gräbchens. Blick von Westen.

Obr. 117. Opava, náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady. Pohled na stratigrafickou sekvenci středověkých vrstev v sondě S13; detail konstrukčního řešení vydrženého odvodňovacího koryta ze 13. století. Pohled od východu. Opava, Platz náměstí Osvoboditelů-Janáčkovy sady str. Blick auf die mittelalterliche Schichtenabfolge in der Sondage S13; Detail der hölzernen Abwässerungsrinne aus dem 13. Jahrhundert. Blick von Osten.

V komunikaci spojující Dolní náměstí s ul. Nákladní byly podle očekávání zachyceny na několika místech pozůstatky zdiva, související v převážné míře s různými fortifikačními prvky komplexu Ratibořské brány. Detailní vyhodnocení těchto situací bude možné až po jejich vynesení do katastrální mapy z roku 1836 a po komparaci s dobovými ikonografickými prameny. Stratigrafický vztah odkrytých reliktů zdiva nemohl být archeologicky ověřen vzhledem k okolnostem výzkumu (vlastní stavební činnost zděné konstrukce nenarušovala, jednalo se o dokumentaci koruny zdiva, odhalené při skrývce recentních konstrukčních vrstev komunikace), provedena byla alespoň drobná sondáž, registrující zásyp opevňovacího příkopu. Výzkumem bylo ověřeno, že podstatná část základového zdiva jednotlivých komponent systému Ratibořské brány vzala za své v důsledku budování betonové centrální kanalizační stoky v 60. letech 20. století.

V místě vyústění Dolního náměstí do nám. Osvoboditelů, tedy v prostoru, kudy původně procházela komunikace z města Ratibořskou branou ve směru na Ratiboř, byly registrovány náleзовé situace analogické situacím dokumentovaným během výzkumu Dolního náměstí v letech 2003 a 2004 (srovnej Kiecoň – Kolář – Zezula 2005, 306–307). V souladu s očekáváním (jedná se o komunikačně exponovanou rohovou partii jedné z hlavních původních tržních prostor města, Dolního náměstí, situovanou při jedné z městských bran) zde byly kromě náleзовých situací komunikačního charakteru (štětové úpravy povrchu, dřevěná cesta) registrovány i pozůstatky tří vydřevěných koryt, odvádějících vodu z města (obr. 116 a 117), a torzo vrtaného dřevěného vodovodního potrubí. Chronologické upřesnění přinese dendrochronologické vyhodnocení jednotlivých dřevěných prvků. Mimo to byly odkryty relikt (novověkého?) základového zdiva domu č. p. 11, stojícího v minulosti na samém kraji SV fronty Dolního náměstí při původní Ratibořské bráně a přizděného na spáru ke staršímu zdivu. V tomto případě se jedná se o základové zdivo založené do středověké vrstvy, kterou lze datovat rámcově do 13. století, a o část původně nadzemního zdiva; nelze vyloučit, že by se mohlo jednat o pozůstatek původní Ratibořské brány (resp. nejstarší, tj. ze strany města první branské budovy v rámci celého komplexu). Blíže napoví až detailnější vyhodnocení náleзовé situace.

František Kolář

Literatura

- Šikulová, V. 1968: Záchranné akce v areálu středověké Opavy (Janáčkovy sady), *Přehled výzkumů* 1967, 107–108.
- Šikulová, V. 1971: Pokračování záchranných akcí v areálu středověké Opavy (náměstí Osvoboditelů), *Přehled výzkumů* 1970, 69–71.
- Kiecoň, M., Kolář, F., Zezula, M. 2005: Opava (k. ú. Opava-střed, okr. Opava), Dolní náměstí. *Přehled výzkumů* 46, 306–307.
- Zezula, M. 2006: Opava (k. ú. Opava-město, okr. Opava), nám. Osvoboditelů-Janáčkovy sady. *Přehled výzkumů* 47, 267.

Resumé

Opava (Kataster Opava-město, Bez. Opava). Platz Osvoboditelů. Mittelalter-Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OSTRAVA (k. ú. Moravská Ostrava, okr. Ostrava)
Cingrova ulice, parcely č. 2444, 2453. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický dohled (NPÚ Ostrava, akce č. 16/06) spojený s dokumentací náleзовé situace byl vyvolán zcmními pracemi v souvislosti s budováním přeložky kanalizace v prostoru křížení ulic Cingrova a Nemocniční. Lokalita se nachází mimo areál historického jádra někdejší Moravské Ostravy.

Ve výkopu pro přeložku kanalizace (profily P1–P3) bylo dokumentováno cca 12 m profilu a byl odebrán vzorek dřevěného vrtaného potrubí na dendrochronologickou analýzu. Geologické podloží je v těchto místech tvořeno štěrko-pískovou říční terasou, následuje cca 1,5 m mocné souvrství povodňových hlín, do jejichž povrchu byl veden výkop pro dřevěné vodovodní potrubí (novověk). Do této úrovně byla patrně zapuštěna i kamenná studna (obr. 118); stratigrafický sled uzavírají novověké a recentní planýrky a dorovnávký. Středověké osídlení nebylo prokázáno.

František Kolář

Resumé

Ostrava (Kataster Moravská Ostrava, Bez. Ostrava). Cingrova Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 118. Ostrava, Cingrova ulice. Detail reliktu zdiva (studna, cisterna?), profil P3. Pohled od severu. Ostrava, Cingrova Str. Rest einer Mauer (vom Brunnen oder Zisterne), Schnitt P3, Blick von Norden.

OSTRAVA (k. ú. Moravská Ostrava, okr. Ostrava)
Dlouhá ulice č. o. 6 a 8, parcely č. 167/1, 168/2, 170. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsících říjnu až prosinci roku 2006 proběhl v centru historického jádra Ostravy záchranný výzkum (plošný odkryv o rozloze cca 320 m²), vyvolaný novostavbou v proluce na ulici Dlouhá č. o. 6 a 8 (NPÚ Ostrava č. akce 71/06). Zkoumaná plocha (obr. 119), bezprostředně navazující na výzkum z roku 2004 (Kolář 2005), se nachází ve střední a tylové části parcel příslušných k měšťanským domům č. p. 50 a 51 v jihozápadní domovní frontě náměstí. Zástavba v ulici Dlouhé je druhotná a pochází z 20. stol.